

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною 3 статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Мною, у межах здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини та виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ), на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, виявлено грубі порушення прав людини у діяльності державної установи «Роменська виправна колонія (№ 56)» (далі – виправна колонія, установа), в якій на час відвідування групою НПМ, у період з 12 по 13 березня 2026 року, утримувалась 331 особа.

Слід зазначити, що у межах процесу вступу України до Європейського Союзу (далі – ЄС) країна продовжує активну роботу над дорожніми картами у сферах верховенства права, реформи державного управління та функціонування демократичних інституцій, які визначають основні напрями реформ, цілі та етапи виконання у ключових сферах, для забезпечення поступового наближення законодавства, інституцій та практик країни-кандидата до стандартів ЄС.

Затверджені дорожні карти у сфері верховенства права та основоположних прав є необхідною умовою для переговорів про членство України в ЄС у межах виконання Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС» (The fundamentals of the accession process).

Кластер 1 складається з розділу 23 «Судова влада та основоположні права», який передбачає впровадження заходів для усунення порушень, виявлених Європейським комітетом із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет), а також порушень, щодо яких ухвалено рішення Європейським судом з прав людини. Крім того, розділ 23 передбачає заходи з попередження катувань та жорстокого поводження, а також спрямований на посилення гарантій дотримання прав людини в діяльності органів державної влади, зокрема в пенітенціарній системі.

Невиконання заходів, викладених у вищезазначеному стратегічному документі, який визначає ключові реформи та трансформації у відповідних сферах, перешкоджатиме вступу України до ЄС.

Однак, у пенітенціарних установах продовжують мати місце порушення прав людини, про які йдеться у доповідях за результатами візитів Європейського комітету в Україну.

Зокрема, під час відвідування виправної колонії групою НПМ встановлено наявність посуду з маркуванням, який використовується для харчування засуджених, віднесених до особливо вразливої категорії, що свідчить про застосування практик сегрегації та стигматизації з боку більшості засуджених.

Зазначене є порушенням принципу недискримінації та гарантій рівних прав, закріплених у статті 24 Конституції України, а також суперечить вимогам правила 13 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), відповідно до якого всі особи у пенітенціарних установах повинні утримуватися без дискримінації за будь-якими ознаками.

Водночас вищезазначений факт групою НППМ розцінюється як порушення статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, а саме спричинення морального страждання, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду за мовчазної згоди посадових осіб установи.

Європейський комітет у доповіді за результатами проведеного візиту в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року [СРТ/Inf (2024) 20] рекомендував розробити та впровадити комплексну стратегію протидії насильству та залякуванню, а також подолати явище неформальної ієрархії серед засуджених та його негативні наслідки. У цьому контексті пенітенціарна адміністрація повинна забезпечити якісну оцінку ризиків і потреб, класифікацію та розподіл окремих засуджених з метою запобігання негативному впливу з боку інших засуджених.

Крім того, аналогічні порушення стали підставою для подання заяв до Європейського суду з прав людини. У справі «S.P. and others v. Russia» (заяви № 36463/11 та 10 інших) йшлося про стигматизацію та сегрегацію засуджених, зокрема їх тримання в окремих житлових приміщеннях із неналежними умовами, харчування за окремим столом, а також утиски та побиття з боку інших засуджених.

У практиці Європейського суду з прав людини подібна практика визнається такою, що принижує гідність у розумінні статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у поєднанні з дискримінацією.

Окрім цього, на зовнішній стороні дверей камерних приміщень для тримання засуджених до довічного позбавлення волі установи розміщені поіменні картки із зазначенням інформації про кримінальні правопорушення, скоєні особами, які знаходяться в цих камерних приміщеннях.

Європейський комітет у пункті 52 доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] зазначає, що слід зупинити таку практику, оскільки вона служить лише для стигматизації та ускладнення стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

Під час огляду спеціального захисного спорядження зафіксовано відсутність маркування, що унеможливорює персональну ідентифікацію працівників установи у разі застосування ними спеціальних засобів. Зокрема, наявні захисні щити взагалі не мають індивідуальних номерів. Водночас маркування, нанесене на бронежилети, хоч і присутнє, проте через дрібний шрифт та малоконтрастний колір є візуально недоступним для зчитування.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту 1 – 10 грудня 2012 року Європейського комітету до України [СРТ/Inf (2013) 23] зазначається про факт застосування працівниками загону спеціального призначення надмірної фізичної сили до засуджених, поряд з цим, спеціальне захисне спорядження (захисні шоломи, бронежилети) таких працівників не містило ідентифікаційних номерів, через що неможливо було провести ефективне розслідування щодо встановлення особистостей винних осіб.

Враховуючи зазначене, представниками Європейського комітету рекомендовано використовувати чіткий ідентифікаційний номер на кожному

одязі/шоломі працівників загону спеціального призначення.

У порушення вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, а також вимог правила 18.2 ЄПП, камерні приміщення дисциплінарного ізолятора установи (далі – ДІЗО) не обладнано сигналізаційною системою виклику, яка дозволяє засудженим негайно встановлювати контакт із персоналом.

Відсутність сигналізаційної системи виклику позбавляє можливості утримуваних осіб повідомляти персоналу установи про виникнення позаштатних ситуацій.

Під час відвідування камери ДІЗО №7 установи групою НПМ встановлено, що відстань між протилежними стінами цього приміщення складає 1,36 м.

Європейський комітет у своїй доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [СРТ/Inf (2020) 40] рекомендує розширити або вивести з експлуатації будь-які камери розміром менш ніж 6 м² (без урахування санітарних вузлів) і дотримуватись відстані між протилежними стінами кожної камери не менш ніж два метри.

Під час відвідування групою НПМ установи встановлено, що у деяких камерних приміщеннях, в яких утримуються засуджені до довічного позбавлення волі, здійснюється цілодобове відеоспостереження.

Статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, закріплено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands» (заява № 8704/03)). Цілодобове відеоспостереження у камерних та житлових приміщеннях, стає приводом до подання численних заяв засуджених до Європейського суду з прав людини.

Європейський комітет у доповіді за наслідками візиту до України 4 – 13 серпня 2020 року [СРТ/Inf (2020) 40] наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким, особливо якщо це відбувається упродовж тривалого часу.

Відеоспостереження у камерних приміщеннях може бути виправданим в окремих випадках, зокрема, коли існує ризик завдання собі шкоди чи спроби самогубства, або якщо існує конкретна підозра того, що утримуваний займається у камері діяльністю, яка може поставити під загрозу безпеку.

Водночас Європейський комітет рекомендує встановити системи відеоспостереження у прогулянкових двориках, службових приміщеннях, виробничих зонах, коридорах та інших приміщеннях загального користування

(за винятком житлових камер) з метою забезпечення безпеки та захисту утримуваних осіб від катувань або жорстокого поводження.

У порушення вимог правила 22.5 ЄПП та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії максимального рівня безпеки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення), камери ДІЗО установи не забезпечено баками для питної води ємністю 15 л.

У порушення пунктів 11.7 та 11.10 Норм забезпечення, у лазні ДІЗО відсутні належно обладнані приміщення, зокрема приміщення для роздягання та одягання. У результаті засуджені, які приймають душ, змушені залишати свої особисті речі у межах прямого попадання води.

Окрім цього, у ході відвідування зафіксовано, що на території установи наявна будівля виробничого призначення (цех), яка не використовується за функціональним призначенням, перебуває у занедбаному та аварійно небезпечному стані, а також зазнає подальшого руйнування під впливом природних факторів.

Зазначене створює реальну загрозу життю та здоров'ю засуджених і персоналу установи у зв'язку з ризиком обвалу конструктивних елементів будівель, що є порушенням обов'язку держави щодо забезпечення безпечних умов тримання осіб, визначеного статтями 2 та 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також статтями 7 та 102 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Слід зазначити, що 06.01.2026 у державній установі «Райківська виправна колонія (№ 73)» мав місце випадок загибелі засудженого внаслідок обвалу частини аварійної будівлі, яка розташовувалась на території виробничої зони.

Під час вивчення трудових договорів встановлено факти допуску засуджених до роботи без належного оформлення трудових відносин, що є порушенням вимог частини 1 статті 21 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України).

Встановлено, що засуджені С. та К., які обіймають посади пекарів, у період з 28.02.2026 по 03.03.2026 залучалися до виконання робіт, незважаючи на відсутність у цей час чинних трудових договорів (попередні договори діяли до 27.02.2026, а нові укладені лише з 04.03.2026).

Факт виконання трудових обов'язків у зазначений період підтверджується безперервним характером технологічного процесу випікання хліба, який має здійснюватися щоденно для забезпечення потреб установи.

Окрім цього, під час вивчення дотримання умов трудових договорів встановлено факт порушення вимог статті 31 КЗпП України, яка забороняє роботодавцю вимагати від працівника виконання робіт, не обумовлених трудовим договором.

Згідно з пунктом 1.3 трудового договору № Т-208 від 03.03.2026, засуджений С. прийнятий на посаду пекаря їдальні для засуджених із визначеним переліком функціональних обов'язків. Проте 07.01.2026 зафіксовано, що з 11

години вказаний засуджений залучався до виконання робіт, пов'язаних із видачею їжі засудженим в їдальні установи.

Під час відвідування встановлено факти ведення недостовірного обліку виконуваної роботи працівниками, що є порушенням вимог статті 30 Закону України «Про оплату праці».

Згідно з табелями обліку використання робочого часу за січень та лютий 2026 року для засуджених, залучених до робіт у їдальні (зокрема робітників кухні), встановлено п'ятиденний робочий тиждень із вихідними днями у суботу та неділю. Проте за результатами спілкування із засудженими, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, з'ясовано, що фактично вони залучається до виконання трудових завдань щоденно, без надання встановлених графіком вихідних днів.

Така невідповідність між офіційними даними табелювання та реальною тривалістю робочого часу свідчить про приховування адміністрацією установи фактичного робочого навантаження на засуджених.

У ході аналізу службової інформації групою НПМ встановлено значне робоче навантаження на персонал виправної колонії.

Під час спілкування з працівниками установи зафіксовано, що молодші інспектори відділу нагляду і безпеки виправної колонії несуть службу за графіком «доба через дві доби», тобто перебувають на службі протягом 24 годин поспіль. Усе це, в свою чергу, призводить до синдрому постійної втоми, емоційного виснаження та негативно впливає на взаємовідносини між засудженими та персоналом.

Європейський комітет у доповіді за наслідками візиту до України у період з 16 по 27 жовтня 2023 року [СРТ/Inf (2024) 20] рекомендував вжити заходів для суттєвого збільшення кількості персоналу у пенітенціарних установах з метою посилення присутності персоналу служб охорони і нагляду. Також Європейський комітет відмічає, що недостатня кількість персоналу може лише збільшити ризик насильства та залякування між засудженими.

Європейський комітет також вважає, що існуюча система позмінної роботи, є недосконалою за своєю суттю і негативно впливає на професійні стандарти.

У ході відвідування їдальні установи встановлено факти неналежного виконання посадових обов'язків медичним персоналом, що полягають у фіктивному здійсненні щоденного огляду осіб, залучених до роботи у харчоблоці.

У документації, в якій відображається інформація про медичні огляди обслуговуючого персоналу харчоблоку, зафіксовано проходження медогляду засудженим П., який на момент внесення запису був звільнений з роботи в їдальні.

Внесення недостовірної інформації до службової документації про осіб, які фактично вже не працюють у харчоблоці, свідчить про відсутність реального санітарно-епідеміологічного моніторингу та вказує на бездіяльність медичного персоналу.

Фактична відсутність візуального контролю та оцінки стану здоров'я працівників харчоблоку нівелює державний механізм запобігання поширенню інфекційних хвороб, що створює умови, за яких до роботи з продуктами харчування можуть залучатись особи з прихованими формами захворювань.

Окрім цього, такий підхід створює загрозу виникнення масових отруєнь або епідемічних спалахів та суперечить вимогам Закону України «Про систему громадського здоров'я» щодо права громадян на безпечні продукти харчування та належного санітарного середовища.

Відповідно до вимог статті 18 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» юридичні особи незалежно від форм власності та громадяни зобов'язані забезпечити проведення профілактичних дезінфекційних заходів у житлових, виробничих та інших приміщеннях (будівлях) і на земельних ділянках, що належать їм на праві власності чи надані в користування, здійснюють інші заходи з метою недопущення розмноження гризунів та комах.

Водночас у ході відвідування установи групою НППМ встановлено наявність тарганів у харчоблоці виправної колонії, що свідчить про неналежний рівень проведення профілактичних дезінфекційних заходів.

Відповідно до вимог статті 6 Закону України «Про захист прав споживачів» продавець (виробник, виконавець) зобов'язаний передати споживачеві продукцію належної якості.

Однак, під час відвідування крамниці встановлено наявність харчових продуктів із закінченим строком придатності, зокрема сардельок та сушок, що не відповідає вимогам безпечності та якості харчових продуктів.

Окрім цього, у порушення вимог статті 6 Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» та частини 1 статті 32 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», у крамниці встановлено харчові продукти без зазначення обов'язкової інформації про походження харчових продуктів.

Зокрема, зафіксовано ковбаси та сало невідомого походження без інформації про мінімальний термін придатності або дати "вжити до", інформації про назву харчового продукту.

Зазначене свідчить про порушення встановлених вимог щодо реалізації харчових продуктів та створює реальну загрозу життю і здоров'ю засуджених у вигляді ризику виникнення харчових отруєнь.

У порушення вимог Порядку визначення ступеня виправлення засудженого, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19 січня 2023 року № 294/5, посадовими особами установи допускається формальний підхід до реалізації підсистеми «Касандра».

Так, у ході спілкування із засудженими, проведеного за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, деякі опитані особи повідомили, що вони не володіють інформацією щодо порядку та процедури, за якими проводиться визначення ступеня їх виправлення з урахуванням оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення.

У ході відвідування виправної колонії групою НПМ зафіксовано критичний стан системи водовідведення, що становить загрозу екологічній безпеці. Очисні споруди в установі (відстійник-септик, аеротенк, мулові площадки) перебувають в аварійному стані та не експлуатуються з 2008 року через відсутність фінансування.

Зазначене є порушенням вимог статті 44 Водного кодексу України, яка зобов'язує водокористувачів забезпечувати належну очистку стічних вод, та статті 40 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», що встановлюють обов'язковість здійснення заходів для запобігання забрудненню довкілля.

Водночас технічна несправність централізованої каналізації унеможлиблює дотримання житлово-побутових умов тримання засуджених відповідно до державних санітарно-гігієнічних норм, що суперечить вимогам статті 102 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Окрім цього, вищевикладене свідчить про неефективне використання державних ресурсів. Попри наявність розробленої у 2023 – 2024 роках проектно-кошторисної документації на реконструкцію споруд (кошторисна вартість – 10 250,6 тис. грн), установа змушена щорічно витратити понад 3 млн. грн. бюджетних коштів на послуги асенізаційного транспорту, що суперечить принципам економності та ефективності, закріпленим у статті 7 Бюджетного кодексу України, оскільки сукупні витрати на вивезення нечистот лише за три роки перевищують повну вартість капітального відновлення об'єкта.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до статті 15 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», міністерство у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України видає накази, які підписує міністр;

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Роменська виправна колонія (№ 56)», а також забезпечити належний контроль за виконанням адміністрацією вимог щодо усунення встановлених порушень, зокрема:

1.1. Організувати перенесення систем відеоспостереження з житлових і камерних приміщень до прогулянкових двориків, службових і виробничих приміщень та інших загальних зон, де існує підвищений ризик неправомірних дій або застосування фізичної сили.

1.2. Забезпечити проведення комплексу заходів з протидії сегрегації, стигматизації та дискримінації серед засуджених, що поширюються внаслідок існування неформальної тюремної ієрархії.

1.3. Вивести з експлуатації камерні приміщення ДІЗО, у яких відстань між протилежними стінами менше двох метрів.

1.4. Забезпечити нанесення на кожен одиницю спеціального захисного спорядження (шоломи, бронежилети тощо) чіткого та контрастного індивідуального маркування, що дозволяє безперешкодно персональну ідентифікацію працівників у разі застосування ними заходів фізичного впливу чи спеціальних засобів та гарантує можливість проведення ефективного службового розслідування.

1.5. Забезпечити обладнання камерних приміщень сигналізаційною системою виклику персоналу.

1.6. Привести приміщення лазні ДІЗО, житлових секцій та дисциплінарних камер у відповідність до вимог Норм забезпечення щодо належного облаштування меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення, забезпечити постійний доступ засуджених (ув'язнених) до чистої питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

1.7. Суворо дотримуватися вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених.

1.8. Вжити заходів щодо оптимізації режиму служби персоналу установи з метою недопущення його професійного виснаження та усунення ризиків неналежного нагляду і безпеки, зумовлених надмірним робочим навантаженням.

1.9. Забезпечити належне проведення комплексу профілактичних дезінфекційних та дезінсекційних заходів у приміщеннях харчоблоку установи.

1.10. Забезпечити дотримання вимог законодавства щодо безпечності та якості харчових продуктів. Виключити випадки використання харчових продуктів із завершеним терміном споживання.

1.11. Не допускати випадків формалізму при реалізації Порядку визначення ступеня виправлення засудженого, з використанням підсистеми «Касандра».

1.12. Забезпечити проведення фактичних щоденних медичних оглядів осіб, залучених до роботи у харчоблоці, припинити практику внесення недостовірних відомостей до журналів медичного огляду та провести службове розслідування за викладеними у звіті фактами.

2. Внести зміни до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5, та Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, та врегулювати застосування відеоспостереження таким чином, щоб

його використання у житлових і камерних приміщеннях було дозволене лише у виняткових випадках, передбачених підвищеним ризиком для безпеки осіб або можливістю завдання шкоди самому собі, іншим засудженим чи персоналу установи.

3. Внести зміни до відповідних нормативно-правових актів з метою виключення з поіменних карток, що розміщуються на зовнішній стороні дверей камерних приміщень, у яких тримаються засуджені до довічного позбавлення волі, інформації про статті Кримінального кодексу України, за якими особу засуджено, а також відомостей про її схильність до протиправних дій.

4. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

5. Про результати розгляду подання та вжиті заходи повідомити мене у місячний строк.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додатки:

1. Звіт за результатами відвідування державної установи «Роменська виправна колонія (№ 56)» на 12 арк. в 1 прим;
2. Фотофіксація на 7 арк. в 1 прим.;
3. Копії документів на 24 арк. 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Михайло ГРИГОРОВ (050)-967-95-51

